

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Мій батько був царем і сином царів. Невисокий на зріст, як і більшість із нас, статуру він мав міцну, як у бика. Батько одружився з моєю матір'ю, коли їй виповнилося чотирнадцять, і жриця присягнулася, що мати ладна плодити потомство. Це була чудова партія: вона була ще дитиною, а статки її батька мали перейти до чоловіка.

Аж до весілля він не знав, що моя мати була дурненькою. Її батько наполегливо тримав доньку під вуаллю аж до церемонії, а мій — поступився його примхам. Мовляв, якщо вона виявиться бридкою, на те завжди знайдуться рабині та хлопчики-служки. Коли ж батько нарешті підняв вуаль, подейкували, що моя мати усміхалася. І тим довела, що вона дурнувата. Наречені не усміхалися.

Коли на світ з'явився я — хлопчик, батько забрав мене з материних рук і вручив годувальниці. Із жалощів повитуха дала моїй матері замість мене тримати подушку. Моя мати обійняла її. Здавалося, вона не помітила різниці.

Я швидко став розчаруванням: дрібний і кволий. Я не був швидким, не був сильним, не вмів співати. Найкраще, що можна було сказати про мене, — я не був хворобливим. Застуди і кольки, які вражали моїх однолітків, оминали мене стороною. Це викликало у батька нові підозри. Чи не був я підмінком, нелюдом? Він хмурився, коли дивився на мене. У мене ж під тим суворим поглядом трусилися руки. А ще була моя матір, яка проливала на себе вино.

Мені було п'ять, коли настала черга батька приймати ігри. Чоловіки прибували з таких далеких місць, як-от Фессалія та Спарта, у наші скарбниці линуло їхнє золото. Сотня слуг працювала двадцять днів, утоптуючи доріжку для забігів та очищаючи її від каміння. Мій батько був рішуче налаштований провести найкращі ігри свого покоління.

Особливо я запам'ятав бігунів — їхні засмаглі тіла лисніли від олії, коли ті розминалися на доріжці під сонцем. Упереміш: широкоплечі чоловіки, безбороді юнці та хлопчаки, ікри у всіх немов вирізьблені із самісіньких м'язів.

Вбили жертвовного бика, він сплив кров'ю у пил і чаші темної бронзи. Бик прямував до своєї смерті мовчки, добрий знак для майбутніх ігор.

Бігуни зібралися перед помостом, де сидимо ми з батьком, оточені призами, якими збираємось обдаровувати переможців. Там були золоті чаші для змішування вина, ковани бронзові тринogi, ясеневі списи з наконечниками з дорогоцінного заліза. Але справжній трофей знаходиться у моїх руках: вінок з курно-зеленого листя, свіжозрізаного, до блиску відполірованого моїм великим пальцем. Батько віддав мені його неохоче, запевняючи себе, що я маю лише тримати його.

Наймолодші хлопці бігли першими, тож переминалися на піску в очікуванні кивка від жерця. Вони лише вступили у дорослішання: їхні кістки, гострі й довгасті, напинали юну шкіру. Мій погляд вихопив світлу голову посеред дюжини темних, скуйовджених маківок. Я нахилився вперед розгледіти. Його волосся сяяло на сонці мов світлий мед і в ньому золотився вінець царевича.

Він був нижчим за інших, досі сповнений дитячої м'якості, яку решта хлопців вже втратили. Довге, забране шнурком волосся виблискує на тлі засмаглої голої спини. Обличчя ж, коли він обертається, — по-чоловічому серйозне.

Коли жрець б'є по землі, хлопець прослизає крізь кремезніші тіла старших суперників. Рухається легко, лопоче п'ятами, мов рожевими язичками.

Він перемагає.

Я дивлюся, як батько забирає вінок з моїх колін і коронує його; лаврове листя здається майже чорним на сяйливому тлі його волосся. Батько переможця, усміхнений і гордий Пелей, підходить привітати сина. Царство Пелея було меншим за наше, але подекували, що за дружину йому богиня, до того ж піддані люблять його. Мій батько дивиться на нього із заздрістю, бо сам за дружину має жінку несповна розуму, а за сина — хлопча, надто повільне для забігів навіть у наймолодшій групі. Він обертається до мене.

— Ось яким має бути син.

Без вінка мої руки здаються надто пустими. Я споглядаю, як цар Пелей обіймає свого сина. Бачу, як хлопець підкидає вінок у повітря і знову ловить його. Як сміється, і як переможно сєє його обличчя.

Понад те у пам'яті залишилися лише невеличкі фрагменти мого життя: насуплений батько на троні; мудрований іграшковий кінь, якого я дуже любив; матір на пляжі вдвляється у напрямку далекого Егейського моря. У цьому останньому спогаді я пускав для неї камінці — *стриб, стриб, стриб* — гладенькою шкірою моря. Здавалося, її тишили брижі, що розбігалися поверхнею води, і зникали, знов лишаючи по собі спокійну гладінь. Або ж її зачаровувало саме море. На скроні матері виднілися бризки білих шрамів — відтоді як її батько вдарив руків'ям меча. Пальці її ніг визирали з піску, в який вона полюбляла заглиблювати ноги, і я обережно обходив їх у пошуках камінців. Обирав один і запускав його по воді, радіючи, що вправний хоча б у цьому. Це єдиний щасливий спогад про мій час із матір'ю, і то настільки приємний, що гадаю,

ніби я вигадав його. Зрештою це було дуже несхоже на мого батька дозволяти нам, дурненькому синові й недалекій дружині, побути наодинці разом. Та й де ми були? Я не впізнавав ані пляжу, ані вигляду берегової лінії. Багато води сплигло з того часу.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

Мене викликали до царя. Пам'ятаю, як ненавидів цей довгий шлях нескінченною тронною залюю. Перед тронном я схилив коліна на камінь. Деякі царі мали там килимки для посланців, яким довго було розповідати новини. Мій же батько волів цього не робити.

— Донька царя Тіндарея нарешті готова до заміжжя, — сказав він.

Я знав це ім'я. Тіндарей був царем Спарти й володів величезними територіями найродючіших південних земель, яких так жадав мій батько. Я також чув і про його доньку, подейкували, найпрекраснішу жінку у наших краях. Казали, що її матір'ю Ледою оволодів сам Зевс, перекинувшись на лебедя. Дев'ять місяців по тому з її лона з'явилися на світ дві пари близнюків: Клітемнестра і Кастор, діти її смертного чоловіка; а також Єлена і Полідевк, прекрасні лебедята громовержця. Та боги горезвісні тим, що з них нікудишні батьки, тож було очікувано, що Тіндарей визнає спадкоємцями їх усіх.

Я не відповів на новини батька. Такі речі нічого не означали для мене.

Мій батько прочистив горло, надто голосно у тиші тієї зали.

— Було б добре мати її у нашій сім'ї. Ти пойдеш і представлятися женихом.

Окрім нас, у залі нікого не було, тож мій вражений видих чули лише його вуха. Але я і так розумів, що немає сенсу говорити про те, як мені було незручно. Мій батько вже знав, що

я можу сказати: мені було дев'ять, я був негарним, безперспективним, нецікавим.

Ми вирушили наступного ранку, наші повозки були обтяжені подарунками та припасами для подорожі. Нас супроводжували солдати у найкращих обладунках. Я мало пам'ятаю з тієї поїздки — ми їхали сухоходом через сільську місцевість, яка не лишала по собі жодного враження. На чолі колони мій батько віддавав нові накази секретарям і посланцям, які роз'їжджалися у всіх напрямках. Я дивився вниз на шкіряні поводи, розгладжуючи їхній ворс великим пальцем, і не розумів свого місця тут. Це було незбагненно, як і все, що робив мій батько. Мій віслюк похитувався, і я гойдався разом із ним, радіючи навіть такої розвазі.

Ми стали не першими женихами, які прибули до твердині Тіндарея. Стайні були переповнені конями й мулами, навколо яких клопотали слуги. Здавалося, мій батько був незадоволений церемонією, якою нас зустріли: я бачив, як він похмуро потирав руку об камінь вогнища у наших покоях. Я взяв із собою іграшку з дому — коника, ноги якого рухалися. Ворушив одне копито, затим інше й уявляв, що їду верхи на ньому замість хитатися на віслюкові. Солдат подивився на мене із жалістю і позичив мені свої кубики для гри в кості. Я стукав ними об підлогу, допоки всі вони не лягли шістьками за один кидок.

Нарешті настав день, коли батько наказав мені викупатися і розчесатися. Він змусив мене змінити туніку, тоді ще раз. Я підкорився, хоча не бачив жодної різниці між пурпуровою із золотом і багряною із золотом. Жодна з них не приховувала моїх вузлуватих колін. Мій же батько виглядав могоутнім і суворим зі своєю чорною бородою на обличчі. Подарунок, який ми приготували для Тіндарея, вже стояв наготові — чаша для змішування вина із чистого золота, декорована історією царівни Данаї. Зевс запліднив її у вигляді золотого дощу, і вона народила йому Персея, вбивця Горгони, другого серед героїв після Геракла. Мій батько вручив її мені.

— Не зганьби нас, — сказав він.

Я почув головну залу раніше ніж побачив її: звук сотень голосів, що відлунювали від кам'яних стін, дзвін кубків і лат. Слуги повідчиняли вікна, щоб знизити шум; порозвішували дорогі гобелени по всіх стінах. Я ще ніколи досі не бачив так багато чоловіків в одному приміщенні. «Не чоловіків, — виправив я себе. — Царів».

Нас покликала вперед рада, що сиділа на лавах, застелених воловою шкурою. Слуги відійшли назад, у тінь. Батькові пальці увіп'ялися в мій комір, застерігаючи від метушні.

У тій кімнаті, де так багато царевичів, героїв і правителів змагалися за єдиний приз, насилля буквально просякло повітря, та ми знали, як удавати цивілізованість. Один за одним ці молоді чоловіки представляли себе, демонструючи сяюче волосся, ставні стани та дорого пофарбоване вбрання. Чимало з них були синами чи внуками богів. Усі мали пісню, а то й декілька на честь своїх подвигів. Тіндарей вітав кожного по черзі, приймав їхні подарунки й складав на купу в центрі кімнати. Запрошував кожного висловитися і представити своє сватання.

Мій батько був найстаршим серед них, якщо не брати до уваги чоловіка, який, коли надійшла його черга, представився Філоктетом. «Сподвижник Геракла», — з благоговінням, як я зрозумів, прошепотів чоловік поруч із нами. Геракл був найвеличнішим із наших героїв, а Філоктет найближчим його соратником, єдиним досі живим. Його волосся було сивим, грубі пальці всуціль вкриті сухожиллями, жилавість яких вказувала на вправність лучника. І на правду, наступної миті він витягнув найбільший лук, який я коли-небудь бачив, з тисового дерева та з рукояттю, обтягнутою лівовою шкірою.

— Лук Геракла, — оголосив Філоктет, — відданий мені після його смерті.

На наших землях лук висміювався як зброя боягузів. Але ніхто не посмів би сказати так про цей: сила, яка була потрібна, щоб натягнути його, присоромила нас усіх.